

УДК 332.33:631.9:631.67

НАУКОВІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕСУРСОЗБЕРІГАННЯ НА ЗРОШУВАЛЬНИХ ЗЕМЛЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

В.І.БЛАГОДАТНИЙ – д.е.н., професор,

В.В. МИРОНОВ – аспірант, Херсонський ДАУ

Ефективне використання зрошеного землеробства, як основи ресурсозбереження, з'являється у теперішній час найбільш актуальним у сільськогосподарському виробництві. Саме екстенсивний розвиток зрошувального землеробства призвів в останні роки до ряду гострих економічних і екологічних проблем, пов'язаних із використанням капітальних вкладень, регіональним використанням земельних, водних, технічних і матеріальних ресурсів.

Проблема ресурсозбереження в меліорації є багатоплановою. Існує два найважливіших її аспекти: організаційно-економічний, який дозволяє значно прискорити одержання додатково сільськогосподарську продукцію на зрошуваних і богарних землях і економіко-технологічний аспект, який забезпечую обґрунтування ресурсозберігаючих технологій.

На півдні України у останні 10 років урожайність на зрошувальних землях у 1,5-3 рази вище, ніж на богарі. Але треба відмітити, що вона значно нижче проектної урожайності і практично в часі не підвищується. Основна причина стримування продуктивності поливного гектару заключається в тому, що утворювані на зрошуваних землях меліоративні режими практично повністю себе вичерпали. У зв'язку із цим, подальший зріст сільськогосподарської продукції на зрошуваних угіддях може бути досягнутий тільки при утворенні меліоративних режимів для різноманітних видів опанованих ґрунтів.

Дослідження і багаторічна практика зрошувального землеробства степових районів України говорить про необхідність використання таких форм організацій зрошування і прогресивних технологій, при яких зрошувальну воду, яка надходить у господарстваводокористувачі, щоденне використовувати би повністю і більш ефективно, незалежно від рівня якості праці зрошувальної мережі, споруд і техніки, рівня організації виробництва. Важливу роль при цьому відіграє використання додаткового зрошення (разом із основним) за рахунок резервів основного.

У гідромеліоративній і сільськогосподарській практиці цей метод організації зрошеного землеробства у різних регіонах країни широко відомий під назвою "ініціативного зрошування" земель "супутників", "додаткового зрошування".

У кожному сільськогосподарському виробництві, при існуванні основного зрошуваного масиву повинно бути організоване додаткове зрошення на богарних землях, але не на збиток основному, а тільки за рахунок можливих резервів зрошувальної води від нього. При цьому необхідно вважати, що на великих зрошувальних системах таке розріджуване зрошення включає прив'язування до площі основного масиву, тобто розрахунку богарних земель, на які буде достатньо резервів зрошувальної води. Ця позиція зміцнюється не тільки короткостроковим економічним ефектом, а й використовує часткову стабілізацію рівня підґрунтових вод на зрошуваному масиві, одержаний значного додаткового об'єму сільськогосподарської продукції, що у кінцевому результаті є однією із можливостей економіко-екологічного обґрунтування раціонального використання водних ресурсів.

Оптимізація сполучення площ основного регулярного зрошення із богарним обумовлена раціональним використанням усіх належних ресурсів на зрошуваному комплексі: земельних, водних, трудових, матеріальних, енергетичних та інших.

Якщо прийняти за основу об'ємні показники оптимальних розмірів господарств зерново-скотарського напрямку, то найбільш раціональне сполучення зрошуваних і богарних земель буде у відповідності 2:1 (із площею зрошуваної ріллі 2-2,5 тис.га і богарної 1-1,25 тис.га). По рокам слід змінити режими та площі зрошення, на системах необхідно мати резервні площі ініціативного зрошення, які можна поливати в роки 50– 25% забезпеченості. Площі резервних масивів можуть складати 25-30% основної (загальної) площі зрошення.

У раціонально спроектованих зрошувальних системах разом із регулярно зрошуваними землями (90-95% забезпеченості) повинні передбачатися відповідні площі умовно зрошуваних земель (75 і 50% забезпеченості). Більшість господарств ідуть по цьому шляху з власної ініціативи: поливають землі, не включені в число зрошуваних; утворюючи для цієї мети періодично наповнюючі водоймища і здержуючи за рахунок цього значний об'єм додаткової продукції.

Розширення площ умовно зрошуваних земель за рахунок використання надлишків води у джерелах зрошення у середні по опадам роки більш раціонально, ніж полив більших площ у сухі роки, коли води для поливу недостатньо.

Для раціонального використання земельних та водних ресурсів південних областей України необхідно враховувати наступне: на зрошуваних масивах із зерново-кормовими сівозмінами на кожний гектар основного (загального) зрошення необхідно мати 0,86 га богарних площ; на зрошуваних масивах із овочево-кормовими сіво-

змінами в залежності від наявності резервів зрошувальної води на 1 га основного (загального) зрошення треба 1,2 га додаткового.

Числові значення параметрів використання водних та земельних ресурсів для степової зони України треба коректувати кожні п'ять-десять років, їх також можна спрогнозувати на більш подальшу перспективу.

УДК 332.33:631.67

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ – "СУПУТНИКІВ" В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

В.В. МИРОНОВ – аспірант, Херсонський ДАУ

Розширення додаткового зрошення на півдні України дозволяє одержувати найбільш гарантоване виробництво сільськогосподарської продукції.

В Автономній Республіки Крим під землі – "супутники" відводять значні площі і водопостачання.

Землі – "супутники" використовують не всі райони Республіки Крим, а тільки шість районів: Червоноперекопський, Джанкойський, Кіровський, Червоногвардійський, Сакський і Радянський. Це зв'язано з великою вартістю води, з віддаленістю господарств і районів від Північно-Кримського каналу та кількістю зрошуваних земель.

З усіх районів, які використовують землі – "супутники" особливо виділяється Червоногвардійський район. Тут найбільша фізична площа – від 6670 га (1994 р) до 2838 га (1997 р). Також найбільш ефективно використовують воду для поливу земель – "супутників" Червоноперекопський та Радянський райони.

Під час використання земель – "супутників" в господарствах Автономної Республіки Крим на них вирощували та вирощують усі культури, котрі вирощуються на богарі. Використання земель – "супутників" вигідніше та ефективніше, ніж богарні площі, тому що на цих землях урожайність сільськогосподарських культур підвищується в 1,8-2 рази.

Забезпечення валових зборів зерна, укріплення кормової бази в господарствах зони Північно-Кримського каналу дозволяє стабілізувати галузі тваринництва і у перспективі забезпечити збільшення виробництва молока та м'яса, продукції птахівництва.

За цими показниками в Республіці Крим виділяються декілька господарств: агрофірма "Дружба народів", КСП "Росія" Червоног-